

TÓTH ZSUZSANNA

Amatőrszínház 2010 – a színjátszó fesztiválok tükrében

Sommázni egy évet, beszélni eredményekről és kudarcokról, ezek egymáshoz viszonyított arányában – mindig nehéz. Egyet már most leszögezhetünk; a színjátszást, mint művészeti aktivitást tekintve, ez az év kiemelkedő volt; eseményekben, rendezvényekben; gondokban és örömeinkben sem volt hiány.

Nyilvánvaló, hogy terjedelmi okokból nem részletezhetem itt az egyes fesztiválokat, nem is ez a szándékom. Amelyek intézeti támogatással, vagy részvétellel zajlottak, azokról kicsit bővebben már szoltam itt-ott.* De ezen kívül is sok minden volt – s anélkül, hogy „más tollával” ékeskednénk, az öszszegzésben ezekről is szót kell ejteni, hiszen az *egész szempontjából* gazdagító erővel bírnak, s csak így tűnik valamelyest teljesnek a kép. (Messze nem az így sem, tudom.)

Egy rövid statisztika-közeli felsorolás az évről.

Ha csak a felnőttek színjátékát nézzük – amiben az Intézet legtöbb kompetenciával bír (hiszen a gyerekek színjátékának módszertani segítése a Magyar Drámapedagógiai Társaság, a diákoké az Országos Diákszínjátszó Egyesület hatókörében van; természetesen mindkét réteggel és szervezettel kapcsolatban állunk) –, akkor is elmondhatjuk, hogy 2010-ben meglehetősen sok fesztivál zajlott. Sokak szerint – és a kimaradtak, a kénytelenségből elutasítottak számát tekintve ez igaz is – azonban még mindig kevés.

Az Intézet közreműködésével három nagyszabású, hagyományos fesztivál szerveződött,

– a balassagyarmati *Madách Irodalmi és Színjátszó Napok*, amely elsősorban a kamaradarabok fesztiválja;

– a kazincbarcikai *iff. Horváth István Nemzetközi Színjátszó Fesztivál*

– és az adácsi *Országos Falusi Színjátszó Találkozó*.

E három neves és méltán jó hírű fesztivál mellett a Magyar Szín-Játékos Szövetség szervezésében, kezdeményezésével életre hívott fesztiválok is megvalósultak, hagyományosak és újak, már elismerést arattak és arra várók, így:

az ún. *IMPRO* – a Farsangi Rögtönzések Fesztiválja;

a *Magyar Művek Szemléje*;

a *Feszt-Fest*, vagyis a fesztivál-győztesek seregszemléje;
és a *Belgák Fesztiválja*, mely név alatt a máshonnan valamiért kiszoruló előadások sorozata értendő.

De vannak hagyományosan megrendezett, felnőtt színjátszóknak szóló fesztiválok másutt is, némelyiket jól ismerjük, megint másoknak csak a nevét hallottuk (legalábbis e sorok írója személyes tapasztalattal nem rendelkezik róluk). Az általunk is figyelemmel kísérték és elismertek között van

a mátészalkai *Amatőr Színjátszó Találkozó*

a vasvári *Színjátszó Találkozó*

a Moson-megyei *Színjátszó Találkozó*

a Veszprém-megyei *Arany Deszka Fesztivál*

a hajmáskéri *Falusi Színjátszó Találkozó*

a celldömölki *Ezerlátó Meseesztivál* (a gyerekközönséget célozza)

a mezőkövesdi *Színjátszó Találkozó*

a zsámbéki *Határon túli és hazai színjátszók találkozója*, és az újabbak között van (vagy csak nem figyeltünk eddig eléggé)

a büki *Színjátszó Találkozó* (ez műhely-jellegű fesztivál)

a Fejér-megyei *Színjátszó Találkozó*

az Erdi *Színjátszó Találkozó*

a gödöllői *Regionális Színjátszó Találkozó*

a soltszentimrei *Falusi Színjátszó Találkozó* (ez idén volt először, de rendkívül meleg hangulatú rendezvényként valósult meg).

Tudunk olyan kezdeményekről, amelyek határesetet képeznek: diák- és gyermekszínjátszók is meg-megjelennek a vegyes korosztályú találkozókön – így

a Zala-megyei *Művészeti Hetek* eseményein

vagy az inárcsi találkozón.

A pezsgés e rövid felsorolásból is látszik. Ha még hozzávesszük ehhez, hogy azon a határmezsgyén, ahol a fiatal felnőttek, diákok, egyetemisták mozognak több fesztivál is él és virul, még tovább színeződik a kép.

Ötödik alkalommal rendezték meg ez évben a *Színváltások Fesztiválját*, amely rangos egyetemi találkozóvá nőtte ki magát,

de legalább ilyen fontos a jóval „korosabb”, a pécsi Janus Egyetemi Színház által életre-hívott *Egyetemi Színpadi Találkozó* is,

és nem hagyhatjuk ki a sorból a *Globe Fesztivált*, amely Szolnokon kerül megrendezésre, s a dráma-tagozatos gimnáziumok találkozó-jából vált fontos színjátszó eseménnyé.

Nem győzöm hangsúlyozni, hogy korántsem teljes a kép, és korántsem vagyunk, mármint az MMIKL, valamennyi fesztivállal igazi kapcsolatban. (De tudunk egymásról, mint öröm és bánat, és már ez is valami.)

A határon túli rendezvények között régóta ismert és látogatott, baráti események vannak, s szinte mindegyikről fel-felbukkannak színjátszók a hazai fesztiválokra is.

A Szepsiben és Buzitán megrendezésre kerülő Egressy Béni Színjátszó Találkozó egyike a szlovákiai magyar színjátszás legrégebb találkozóinak, akár csak

a Jókai Napok – talán ez utóbbi a kísérletezőbb, míg az Egressy a hagyományosabb színjátszás híveie.

Vajdaságban, a Szilágyiban rendezett fesztivál volt az év nagy színjátszó eseménye.

Sajnálatos módon a korábban sok szállal kötődő Concordia Napok (Románia) színjátszása kissé látókörünkön kívülre került. Annál nagyobb öröm, hogy ugyanakkor fesztiváljainkon rendszeresen megjelennek az erdélyi színjátszás képviselői, és sok csapatunk látogat el különféle kapcsolatok lévén Erdélybe is. (Lépten-nyomon találkozom csoportokkal, akik rendszeresen visszatérő vendégek odaát.) Megjegyzendő, hogy olykor minden jó szándék ellenére sem jönnek létre kapcsolatok, van úgy, hogy fesztiváljainkra határon-túlról jelentkezőket kell elutasítanunk (többnyire késői jelentkezés, vagy nagy létszám miatt), vagy éppen a költségek miatt lesz vállalhatatlan a részvétel a csoportok számára. (Kapcsolataink Kárpátaljával a leggyengébb, ez a szál talán csak a betlehemes találkozó, és a gyerekszínjátszás terén működik.)

És noha már eddig is gazdag a paletta, bár jelen írás keretei között nem foglalkozom a gyermek- és diák színjátszással, mégis fontos megemlítenem, hogy a Weöres Sándor Gyermekszínjátszó Találkozó és az Országos Diákszínjátszó Egyesület által szervezett országos megmérettetéseken túl számos regionális találkozó létezik. Ezeknek egy része idén éppen az OKM „Új tudás – műveltséget mindenkinek” program pályázati támogatásából valósult meg (az Intézet lebonyolítói közreműködésével); s így elmondhatjuk, hogy ebben az évben minimum 30–35 gyermek- és diák korosztályú rendezvény szerveződött.

Ha mindezeket számba vesszük – noha pontos statisztika nem áll rendelkezésünkre, az bizonyosan elmondható, hogy *több száz csoport, és tízezernél is több színjátszó* dolgozik ebben az országban, akik kiterjedt kapcsolati hálóval rendelkeznek.

A gyors számbavétel után meg kellene néznünk azt is, hogy milyennek látszott 2010-ben a magyar ajkú színjátszás általános színvonala, s milyen tendenciákat mutatnak a látott előadások.

Az év első fesztiválja Balassagyarmaton volt. (*Madách ISZN*) Akkori beszámolómban azt írtam, hogy a fesztivál megszokottan érkezett el, és szokatlanul magas színvonalával sok meglepetést okozott, csupa jó előadást láttunk, s talán csak egy gyenge volt – de egyéb értékeit ennek is nagyra tartjuk. Izgalmas, jó minőségű produkciókat láttunk, igényesen – és a színház örökkévalóságába vetett hittel fogalmazott előadásokat, amelyekben érett gondolkodás, kíváncsiság, sokszínűség és az őszinteség vágya mutatkozott.

A hazai színjátszás nemzetközi mustráját, a kiemelkedő előadások találkozóját az elmúlt évtizedekben hagyományosan a kazincbarcikai *ifj. Horváth István Nemzetközi Színjátszó Fesztivál* jelentette. (Lehet, hogy ez idővel átalakul, már látszanak karom-mutogató fesztiválok...) Kevés embernek adatik meg, hogy végigkísérje egy fesztivál közel negyven évét. Az ideai barcikai találkozón több olyan ember is jelen volt, aki szinte a kezdetektől rajongója a fesztiválnak, amely beírta magát a magyar színháztörténetbe. A szervezők – névváltozások, vezetőváltások, munkatárs-váltások után és ellenére – töretlen hittel harcolnak ezért a rendezvényért, s hadd jegyezzem meg, szerénytelenség nélkül, magam is tizenhat éve tartozom a csapatba.

Jó lenne, ha egyszer kellő idő és energia adódna, hogy összegezzük az *ifj. Horváth István Nemzetközi Színjátszó Fesztivál* eddig eredményeit, hatását és kapcsolatteremtő viszonyrendszerét... Talán egyszer erre is adódik lehetőség.

Az ideai fesztiválra meghívást kapott együttesek között végül 8 magyar és 5 külföldi jelent meg, sajnálatos módon több külföldi meghívott csapat nehézségekbe ütközött; betegség, anyagi gondok, vízum-probléma – így az eredeti tervek átalakultak. A megvalósult fesztivál viszont rendkívül színes volt. Láttunk mozgásszínházat, sajátos misztérium-színházat, lírai kompozíciót, *commedia dell'arte* alapú játékot, varázslatos képeket, harsány, nagy amplitúdójú érzelmeket, groteszket és a puszta artisztikumot; egyetemistákat, felnőtteket, középisokolásokat... Örültünk, mert ez alkalommal is bebizonyosodott, hogy a jó színház nem csupán a pénz függvénye, sokkal inkább tehetség és szív dolga. No meg az akaraté és a hité – miszerint a színházat „csinálni” kell! Idén kevesebb volt a külföldi megfigyelő – ennek több oka is volt, a pénzihiány, a későn megkapott támogatás és a világszerte zajló számos színjátszó esemény „elszívó hatása” – de aki itt volt, jól érezte magát, és elvitte a hírét legjobb csoportjainknak. Frenetikus sikere végül egy versenyprogramon kívüli előadásnak lett, de a fesztivál-díjas előadás is „csodára” sikerült.

2010-ben alkalmam volt belekukkantani a hronovi Jirások Színjátszó fesztiválba, s picit fájó szívvel konstatálni a különbségeket a két ország színjátszó kultúrája, pontosabban annak társadalmi elismertsége, fogadtatása okán. Pedig látszólag nem sokban különböznek tőlünk a csehek. Az amatőr színjátszás itt is rétegeződött, s már nem a régi fényében tündöklük a „központi” irányítás sem,

noha úgy látjuk, a NIPOS-nak, amely a mi Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátusunk rokon-intézménye, még mindig nagyobb a központi támogatása, anyagilag is – s ezáltal befolyása – a terület fejlődésére.

Alapvetően egy közgyűlésre érkezünk, amelyet a színjátszók nemzetközi szervezetének (aita/iata) Közép-európai Bizottsága (CEC) hívott össze. A világ amatőr színjátszóit összefogó szervezetnek 1974 óta tagja az Intézet (illetve jogelődei), mondhatni, azóta kapcsolódunk a nagy véráramba. *(Nem mindig egyszerű ez a kapcsolódás, hiszen hiába a világ különböző fesztiváljaira, workshopjaira, konferenciáira szóló meghívások, ha általában nincs fedezet a kiutazásokra. Most például tudjuk ugyan, hogy a Norvégiában rendezendő Dialog 2011-re – ahová javasoltuk a Kazincbarcikán nagy sikert aratott Álomevőket, a Soltis Lajos Színház előadását –, meghívták a produkciót, de nem tudjuk lesz-e ilyesfajta részvételt támogató kiírása az NKA-nak, s ha lesz, mikor. Mert más remény nemigen van...)*

És az összehasonlítás végett néhány szó a színházi élményekről, az összbenyomásról, amelyet Hronovban szereztünk.

Már az első előadáson meglepett bennünket, hogy a terem tömve van, s fízetős (!) – vagyis városi nézők – is jócskán akadnak. Az árat pontosan nem tudom, de ahogy néztük, kb. 50 Korona volt egy jegy. (Ez kábé egy sör ára a sátorban.) Nálunk a legtöbb fesztivál belterjes, vagyis inkább csak a csoportok nézik (jó esetben) egymást, külsős néző alig van. Most ugyan az őszi fesztiválok egyik boldogság-hozadéka, hogy felbukkantak a nézők, reméljük, ez majd tendenciává válik. A sorban eddig utolsóként megtartott soltszentimrei találkozón is szép számmal jelentek meg helyiek.

Amiről direktben ejtenék egy pár szót, az a hronovi fesztivál zárása, amely ritkán és régen látott ünnepélyességgel zajló, fényes pillanatok sora volt. A színház előtti teret elfoglalta a fesztivál résztvevők és városiakok hada, a templomtorony harangjelzése után lekapcsolták a közvilágítást, s a fényfestéssel színezett épület előtti téren megjelentek a színjátszók képviselői, énekesek, táncosok. Nagyon rövid ünnepi beszédet követően elhangzott egy dal, majd a himnuszok csendültek fel, és leengedték az Európai Unió, a Cseh Köztársaság és a 80. Jirašek Színjátszó találkozó fesztivál-zászlaját. A fesztivál-himnusz utolsó akkordjainál petárdák robbantak, s a tűzijáték fényei csíkozták be az eget. A közel negyedórás látványosságot, amelyben a színház tetejéről is löttek fel rakétákat és onnan zuhogott a görögtűz is, Quinn-dalok festették alá. Az utolsó dal, amelynek végén a színjátszókért rendezett tűzijáték fényei is kihunytak – a *We are the champions* volt.... És így is éreztük.

Szép napok voltak persze itthon is, szögezzük le. Jó visszhanggal mentek a hagyományos fesztiválok, a vasvári, a mosonmagyaróvári, az Arany Deszka. Barátságos és fesztelen találkozó zajlott Hajmáskéren, a Veszprém Megyei

Amatőr Színjátszók Egyesülete (VASZE) szervezésében, ahol régebbi és újabb formációk – közöttük egy remek vásári komédiás társulat is felbukkant. És ha gyéren is, jöttek a jó hírek a többi találkozóról is.

Idén kevesebb közvetlen élményt szereztem – de nagyra értékelem a MAGYAR MŰVEK FESZTIVÁLJÁT, a FESZT-FEST-et, és nagyszerű volt találkozni a BELGÁK FESZTIVÁLJA előadásaival. (Már a helyszín is különös volt, a Bakelit. A különleges kulturális centrum.)

Az előbbieken emlegetett fesztiválokat a Magyar Szín-Játékos Szövetség szervezte. Nagyszerű, hogy a régebbiek mellett sikerült megvalósítani a mindenhol „kimaradók” fesztiválját, a Belgákét, akik nem tudják, hova álljanak (műsoridő, összetétel, műfaji különlegességek stb.). Az is rendkívül pozitív, hogy fizetős nézők, külső érdeklődők jöttek el az eseményre! Ezeken a fesztiválokon is voltak jó előadások, és még jobbak, és láttunk gyengébbeket, sőt, lilát is. Szerethető és kevésbé vonzó produkciókat. Voltak nagy élményeink, és felejthetőek. Egyértelműen jó volt azonban találkozni a játékosokkal, s látni, hogy mennyire színes a hazai színjátékos-élet.

Az újonnan létrejött fesztiválok kapcsán meg kell jegyeznünk, hogy rengeteg színjátszó fesztivál van hazánkban. S miközben kellenek ezek az alkalmak, hiszen így találkozhatnak a csoportok egymással, így kapnak bemutatkozási lehetőséget, tudni kell, hogy a szervezők szinte mind ugyanazt az erszényt célozzák meg. (Magam azt tartanám igazán szerencsésnek, ha olyan helyi-regionális fesztiválok szerveződnének, amelyeket a település, vagy a régió vezetői tartanak fontosnak, s támogatásokat szavaznak meg számukra. Az országos büdzséből maga a tevékenység kapna akár fejkvóta-szerű támogatást, de fesztivált csak évente néhányat támogatna – de azt akkor úgy, hogy biztosan megrendezhető legyen. Álom.)

Az is igaz, hogy újra át kellene gondolnunk a fesztivál-rendszerünket, a rétegződéseit és átjárhatóságát egyaránt. Érdemes volna időt szánni erre. Nagyon jó lenne, ha minél szélesebb körben nyilvánvalóvá válna, s a döntéshozók figyelembe vennék a költségvetések tervezésénél, *micsoda értékkeremtő erővel bírnak ezek a találkozók*, s milyen fontos művelődési folyamatok éltetői és akkumulátorai a színjátszó csoportok.

S ha e mustrában időrendi sorrendben haladok, a szlovákiai magyar nyelvű színjátszás kiemelkedő eseménye, a *XII. Egressy Béni Színjátszó Fesztivál* következik. Ha jól emlékszem, 2005-ben ültem először a fesztivál zsűrijében, és bevallom, a kíváncsiság mellett zavar és szorongás is volt bennem, hiszen kicsit más stílusú előadásokat kellett véleményezni, mint amihez idehaza hozzászoktam. A mostani találkozó fényében elmondhatom, ma már egészen más a helyzet.

Az idén látott előadások zöme tökéletesen beilleszkedne a hazai előadások közé – úgy látszik, a globalizáció sikeresen elérte az amatőr színházat is. Félreértés ne essék. Nem vagyok a globalizáció híve, és nem gondolom, hogy az egyforma színház a jó színház. Sőt. De úgy gondolom, a szellem szabad szárnyalása, és a világra való kitekintés lehetősége megnyitotta a kapukat. A korábban zömében esztrád-produkciókkal jelentkező együttesek mára olyan színházi igényességgel fogalmaznak előadásokat, hogy méltán tarthatnak igényt a megkülönböztetett figyelemre. Jó volt, hogy ugyanakkor a sokszínűség is megmaradt, s Schwajdától a hagyományörző produkciókig mindent láthattunk.

És elérkeztünk az idei év utolsó intézeti közreműködéssel megvalósult fesztiváljához, az adácsihoz (amellyel egy időben zajlott a mátészalkai színjátzó találkozó; s amelyet követett még a soltszentimrei falusi találkozó...). Őszszefoglaló írásom címében feltettem a kérdést:

Megy-e általunk a világ előbbre? Nem vagyok meggyőződve arról, hogy tökéletes választ sikerült adnom – ám az az írás is olvasható az Évkönyvben, és mindenképpen ideértendőek megállapításai. (Vagyis csak azzal kiegészítve tekinthetjük jelen írást teljesnek.)

Mit is lehetne összgezsképpen mondani, miután nagy vonalakban vázoltuk a 2010. évben megmutatkozott fesztiválokat – elsősorban az iskolarendszeren kívüli, a felnőttek színjátszásának megmérettetési alkalmait?

A legfontosabb talán az, hogy ebben az évben felpezsdülni látszott a színjátszók élete – különös tekintettel a sok találkozóra. Ebben valószínűsíthetően segítséget nyújtott az OKM „Új tudás – műveltséget mindenkinek” pályázati csomagja is, no meg egyfajta aktivitás, aminek a mozgása nem mindig igazolható pusztán támogatásokkal.

A minőséget tekintve most is nagyon színes a paletta... bizonyos azonban, hogy az amatőrök által létrehozott előadások fontos értékeket képviselnek. Nem csak, és nem pusztán a helyi közösségek szempontjából megnyilvánuló értéket, de megadják az önálló alkotások örömét, s színház-esztétikai értelemben is születnek figyelemreméltó produktumok.

Ha áttekintjük, hogy ebben az évben a Magyar Szín-Játékos Szövetség hány minősítő oklevelet adott ki, talán igazolni tudjuk a fenti tételt. (Megjegyzendő, hogy a minősítési rendszer visszaállításában, a kritériumok megfogalmazásában, a 90-es évek közepén az Intézet munkatársai is részt vettek.)

Ebben az évben is létrejött számos olyan előadás, amiről nincs tudomásunk. Ezek között a legkülönbözőbb színvonalú előadások vannak. Némelyek a pusztaszórakoztatás igényével születtek, akár egy tábortűzi műsor, megint mások az önfejlesztés, az önkifejezés, önmagunk és a világ megértésének szándékával. Kinek-kinek szíve joga – saját színházélményéhez viszonyítva – szeretni, vagy elvetni ezeket. Egy azonban tény. A közösségi művelődés legfontosabb szeg-

mensével, az *alkotással* van dolgunk, amikor az amatőr színhátszók munkáját figyeljük. Olyan emberek önkéntes és áldozatos munkájára kell gondolnunk, akik tenni akarnak, akik eszményekkel bírnak, és hisznek abban, hogy igen is *megy előbbre a világ* – a színház által is.

(Az egyes fesztiválokról részletesen a www.muveszeti.mmikl.hu illetve a www.szinhatekos.hu oldalakon lehet tájékozódni.)

Baloghné dr. Kovács Matild (Debreceni Új Fotóműhely, Nyíregyháza):
Franciaország, Párizs – *Égigérők* (díjazva az MMIKL-ben rendezett
Utazás a világ körül – 2010 című fotókiállításon)